

LIBER TERTIUS

DE PRAECEPTIS DECALOGI ET ECCLESIAE.

TRACTATUS PRIMUS

DE PRIMO PRAECEPTO DECALOGI

Quid jubeat
hoc pree-
ptum.

« Hujus preecepti, prout est *affirma-*
tivum, materia propria sunt actus vir-
tutis religionis. Est autem haec virtus
moralis, qua interior et exterior cultus
Deo debitus exhibetur. Actus ejus in-
ternus est animi submissio, qua infini-
tam Dei excellentiam veneramur. Ex-
ternus est, quo internum testamur, ut
oratio, sacrificium, etc., de quibus vide
Scholasticos. — Prout vero est *nega-*
tivum, prohibet vitia religione opposita:
quae, quia opponuntur virtuti inter mo-
rales preecipuae, sunt peccata, post ea
quae contra virtutes theologicas com-
mittuntur, gravissima, et ex genere suo
mortalia. Sunt autem duplia: alia, quae
opponuntur per excessum, ut superstitione
cum suis speciebus; alia, per defectum,
ut irreligiositas cum suis ».

Quid pro-
hibeat.

¹ 2^a 2^{ae}, qu. 83, art. 1, corp. — *Suar.*, de Relig., tr. 4, lib. 1, cap. 28, n. 3. — *Less.*, lib. 2, cap. 37, n. 10. — *Laym.*, lib. 4, tr. 1, cap. 1, n. 2. — *Bonac.*, disp. 1, de Hor. canon., qu. 2, punct. 1, n. 11. — ² Tr. 21, cap. 9, n. 11. — ³ In 4, dist. 15,

^{a)} — Azor, qui a Salmant. adducitur ut dicit S. Alphonsus, asserit dumtaxat, *part. 1, lib. 9, cap. 34, quer. 2*, orationem jure naturali preeceptam esse.

^{b)} Silvester, v. *Oratio*, qu. 8, male a Salmant. citatur; ipse enim S. Thomae consentit, et dicit orationem preeceptam esse: « eo tempore, quo tenetur [homo] sibi procurare spiritualia bona, quae non nisi *[nota haec verba]* per orationem consequi potest ».

^{c)} Trullench et Villalobos pariter hic male citantur a Salmant.; minime enim dicunt pree-

Ex hac igitur religionis virtute tene-
mur ad orationem, quae ex S. Thoma ¹
definitur: *Petitio decentium a Deo*. — Et
probabilius est, orationem nobis esse ne-
cessariam necessitate medii: cum Suarez,
Lessio, Laymann, Bonacina, Azor ^{a)}, etc.
apud Salmant. ², ex S. Thoma ³; contra
Silvestrum ^{b)}, Ledesma, Villalobos, etc.,
qui putant, necessitate preecepti.

Quando autem obliget preeceptum ora-
tionis, Salmant. ⁴ cum Trullench et Vil-
lalobos contra alios censem, obligare per
se triplici tempore, scilicet in instanti usu
rationis, in articulo mortis, et semel sal-
tem in anno ^{c)}. — Dicitur *per se*: nam
per accidens, certum est obligare, quando
urget magna tentatio, quae alias vinci
nequeat; vel quando urget magna cala-
mitas populi aut proximi. Salmant. ⁵.

¹ 2^a 2^{ae}, qu. 83, art. 1, solut. 3. — *Petr. Ledesma*, Sum. (in 2^{ae} 2^{ae}), tr. 4, lib. 9, cap. 4, concl. 1 et 3. — *Villat.*, part. 1, tr. 24, diff. 4, n. 1 et 2. — ² Loc. cit., n. 17. — *Trull.*, Decal., lib. 1, cap. 7, dub. 4, n. 4. — *Villal.*, loc. cit., n. 4 et 7. — ³ Loc. cit., n. 15

Oratio ne-
cessaria ne-
cessitate
medii.

Quando o-
bliget pree-
ceptum ora-
tionis.

CAPUT I.

De Superstitione et Speciebus ejus.

DUBIUM I.

Quid sit et quotuplex.

1. *Quid est superstitione.* — 2. *Quotuplex est superstitione.* — 3. *Quis committat superstitionem falsi cultus.* — 4. *Quis, cultus superflui.*

Quid sit superstitione.

1. - « Resp. I^o. Superstitione est falsa religio, seu cultus vitiosus veri vel falsi numinis. Lessius. — Et convenit cum definitione communis ex S. Thoma, qua dicit esse vitium, quod religioni opponitur secundum excessum. Dicit: *per excessum*; non quod Deus nimium colli possit, aut majore honore quam dignus sit: sed id intelligitur secundum circumstantias, eo quod exhibeas cultum, vel quem non debes, vel eo modo quo non debes, vel illi cui non debes ».

2. - « Resp. II°. Superstitione est duplex: Alia, *cultus indebiti*, sive incongrui, quo verus Deus, sed modo indebito, colitur, tribuendo ei cultum *falsum* et pernicio sum; vel *superfluum*, qui nimis sit contra vel praeter Ecclesiae consuetudinem ac praescriptum. — Alia est, ratione *rei cultae*, cum scilicet cultus Deo debitus, falso Deo vel creaturae deferatur. Et haec subdividitur in idolatriam, divinationem et vanam observantiam: ad quam magia vel revocatur, vel potius quartam speciem constituit. — Laymann ¹, ex S. Thoma ².

Ex quibus resolvitur:

3. - « 1°. Superstitionem *cultus falsi* committit: 1°. Qui Deo nunc offert cultum per caeremonias veteris legis, v. gr. circumcisionem, immolationem agni, etc.; quia haec significant Christum adhuc venturum, et nondum venisse. — 2°. Lai cus, qui Deum colit tamquam publicus

Less., lib. 2, cap. 48, n. 2. — *S. Thom.*, 2^a 2°, qu. 92, art. 1, corp. — ¹ *Lib.* 4, tr. 10, cap. 1. — ² *Loc. cit.*, art. 2. — ³ *De Relig.*, tract. 8, lib. 2, cap. 2, num. 11 et seqq., et num. 19. — ⁴ *Lib.* 2, cap. 48, dub. 1. — ⁵ *Man.*, cap. 11, num. 27. — ⁶ *Lib.* 4, tr. 10, cap. 1, num. 3. — ⁷ *Disp.* 3, de 1° *Praec. Decal.*, qu. 5, punct. 1, num. 2. — ⁸ *Can. Sacerdos* 5, caus. 26, qu. 7. — ⁹ *De Praec. Decal.*, qu. 5, art. 1, n. 3.

« minister Ecclesiae, v. gr. sacrificando, absolvendo. Quod semper esse mortale docet Suarez ³. — 3°. Is qui sua auctoritate proponit aliqua facienda, tamquam ordinata ab Ecclesia ad Dei cultum. — 4°. Qui falsas reliquias proponit, vel miraculum factum esse per aliquam imaginem; vel se habuisse has vel illas revelationes fingit: sive ad faciendum lucrum, sive ad devotionem augendam. — 5°. Qui, ut populum moveat, fingit miraculum aliquod, vel historiam repetiri in Scriptura sacra, etc. Et haec superstitione, etsi sit ex genere suo mortalis, quia primae veritati injuriam irrogat, et religionem fundat in mendaciis; saepe tamen excusatur ignorantia vel simplicitate. — Lessius ⁴, Sanchez ⁵, Navarrus ⁶, Laymann ⁷, Bonacina ⁸.

4. - « 2°. Superstitione *cultus superflui* est, v. gr.: 1°. Caeremonia audiendi Missam ante ortum solis, cum certo numero, situ, ordine cereorum; vel sacerdotis, qui dicatur Joannes, vel qui habet staturam Christi, etc.: quia hic cultus est ex seipso inanis, et ad spiritum excitandum inutilis. — 2°. Jejunare die dominico, cum non jejunias aliis diebus ». [Quamvis ⁹ vetetur jejunare in die dominico, ad extirpandam haeresim Manichaeorum negantium resurrectionem Christi Domini; qui tamen mortificationis causa jejunaret, non peccaret, ne leviter quidem, ut ait Viva ¹⁰: imo mereretur, cum

Superstitione cultus superflui.

Quid sit divinatio.

5. *Quid est divinatio.* — 6. *Alia est cum expressa invocatione daemonis; alia, cum tacita.* — 7. *An divinare sit semper peccatum mortale.* — 8. *Resolutio casuum. Quid sentiendum de virga divinatoria.* — 9. *An liceat divinare per somnia.* — 10. *An sit licita astrologia, et qualis.* — 11. *An liceat adhibere sortem divinatoriam.*

5. - « Resp. I^o. Divinatio est, cum quis operem daemonis tacite vel expresse invocat, ut noscat res contingentes et libere futuras, aliterve occultas et naturaliter incognoscibilis. — Quae si sint tales, quas solus Deus scire potest, involvit tacita idolatria, quod daemoni tribuuntur cultus divinus. — Si vero sint tales, quas daemon naturaliter scire potest (nam ex signis aliisque modis, occultis), ut, cum ex lineamentis corporis, vocibus, garritu avium et similibus, quibus se daemon immiscere solet, quaeritur cognitio, ad quam ea sunt improportionata. S. Thomas ⁸.

Cum vero utriusque speciei variae rursus sint species, eas hic omitto; quod, secundum sententiam communiorum, in genere moris non differant, nec specialem habeant malitiam; ideoque in confessione non sit opus explicare, an v. gr. facta sit divinatio ex speculis, aere, mortuo, etc. — Exprimendum tamen necessario est, utrum invocatione sive pactum expressa an tacita intervenerit: quia,

sive haec moraliter inter se specie dif-

Pactio expressa vel tacita expli canda.

¹ *Tr.* 21, cap. 11, n. 8. — *Tolet.*, lib. 4, cap. 14, n. 1. — ² *Lib.* 2, cap. 43, dub. 1, n. 5. — *Navar.*, *Man.*, cap. 11, n. 23 et 24. — *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 1, n. 5. — ³ *Lib.* 4, cap. 2, qu. 2. — ⁴ *Decal.*, lib. 2, cap. 88, n. 7. — *Suar.*, *de Relig.*, tr. 3, lib. 2, cap. 8, n. 16. — *Valent.*, in 2° 2°, disp. 6, qu. 12 punct. 3. — ⁵ *Loc. cit.*, cap. 3, n. 1 et 2. — ⁶ *Disp.* 3, de 1° *Praec. Decal.*, qu. 5, punct. 3, n. 1 et seqq. — ⁷ 2° 2°, qu. 95, art. 2. — ⁸ 2° 2°, qu. 95, art. 3.

3. - ^{a)} Sanchez, *Decal.*, lib. 2, cap. 37, n. 9, negat ejusmodi superstitionem ulla pia intentione excusari posse. Hinc non satis accurate citatur a Busenbaum.

4. - ^{a)} Laymann, *loc. cit.*, scribit: « Non videtur posse excusari a mortali ». Non tam affirmat esse communem sententiam, quidquid dicat Busenbaum.

talem haeresim jam Ecclesia aboleverit. Etsi Salmant. ¹ dicant, melius esse abstinerre a tali jejunio; et ideo communiter docere DD., quod jejunium promissum in die dominico possit in sabbato adimpleri; et si quis vooverit jejunare per mensem, non teneri in die dominico, nisi expresse intenderit].

« 3°. Item, in Missa contra rubricam plures formare cruces, pluries dicere « Alleluja, dicere Gloria vel Credo contra rubricas, aliasve ceremonias de mere vel addere (etsi fiant ex de votione; haec enim corrigenda est):

« quia sunt praeter Ecclesiae consuetudinem.

« Haec tamen et similia, bona intentione facta, venialia tantum sunt ordinarie, ut docet Toletus, Lessius ², Navarrus et Laymann: quia est materia levius, et actio ex se non mala; et multa excusat simplicitas.

« Quod si tamen ex se mala esset, ut si rem furtivam offeras; turpia verba in templo canas; ore vel organo notabiliter lascivam, vel ad impunitatem provocante tem vocem edas, est superstitione mortalis; ut Laymann ⁴, ex communis.

DUBIUM II.

De Divinatione. Quid et quotuplex sit.

5. *Quid est divinatio.* — 6. *Alia est cum expressa invocatione daemonis; alia, cum tacita.* — 7. *An divinare sit semper peccatum mortale.* — 8. *Resolutio casuum. Quid sentiendum de virga divinatoria.* — 9. *An liceat divinare per somnia.* — 10. *An sit licita astrologia, et qualis.* — 11. *An liceat adhibere sortem divinatoriam.*

5. - « Resp. I^o. Divinatio est, cum quis operem daemonis tacite vel expresse invocat, ut noscat res contingentes et libere futuras, aliterve occultas et naturaliter incognoscibilis. — Quae si sint tales, quas solus Deus scire potest, involvit tacita idolatria, quod daemoni tribuuntur cultus divinus. — Si vero sint tales, quas daemon naturaliter scire potest (nam ex signis aliisque modis, occultis), ut, cum ex lineamentis corporis, vocibus, garritu avium et similibus, quibus se daemon immiscere solet, quaeritur cognitio, ad quam ea sunt improportionata. S. Thomas ⁸.

Cum vero utriusque speciei variae rursus sint species, eas hic omitto; quod, secundum sententiam communiorum, in genere moris non differant, nec specialem habeant malitiam; ideoque in confessione non sit opus explicare, an v. gr. facta sit divinatio ex speculis, aere, mortuo, etc. — Exprimendum tamen necessario est, utrum invocatione sive pactum expressa an tacita intervenerit: quia,

sive haec moraliter inter se specie dif-

« ferant, sive non, notabiliter tamen mutant judicium confessari». [Melius: quia invocatio expressa saepe adjuncta habet alia peccata, scilicet, haeresim, adoracionem daemonis, etc. Caeterum probable est, de se non esse obligationem explicandi; ut Salmant.¹ cum Victoria²]. — « Vide Laymann³, Sanchez⁴, Lessium⁵, Delrio⁶, Bonacina⁷.

Divinatio per expressam daemonis invocationem, dicitur *Oraculum*, si fiat per idola. *Necromantia* specialiter, si per apparentem mortuorum resuscitationem; nam generaliter necromantia comprehendet alias etiam species divinationis. *Oniromantia*, si per somnia. *Praestigium*, si per fictas figuratas. *Aruspicina*, si per signa in extis animalium. *Geomantia*, si per figuram in terra. *Hydromantia*, per figuram in aqua. *Aeromantia*, in aere. *Pyromantia*, in igne.

Per tacitam vero invocationem, dicitur *Astrologia*, si fiat per situs et motus astrorum. *Auspicium*, per signa volucrum. *Augurium*, per signa animalium. *Omen*, si fiat per casum, v. gr. per occursum funeris, etc. *Sortilegium*, si fiat ex sorte, v. gr. ex aperitione libri, jactu taxillorum.

7. - « Resp. III⁸. Divinatio quae fit per pactum expressum, et qua daemon expresso invocatur, excusari non potest a mortali. — Eam vero, quae fit per pactum tantum implicitum, aliquando excusari a mortali, quidam asserunt; videlicet tunc, cum vel intercedit simplicitas, et ignorantia non crassa, neque affectata, vel fides certa non adhibetur, sed tantum timor quidam, aut suspicio concinuitur eventus futuri (Laymann⁹, Sanchez¹⁰, chez, Lessius, Suarez, Cajetanus, Bal-

« delli⁸, etc.): eo quod tunc superstitione vere non sit, cum intentio non sit talis. — Vide Suarez, Lessium, Sanchez, Laymann, Cajetanum, Navarrum, Sayrum, Valentia et Tanner⁹.

« Et dictis resolvuntur sequentes casus:

8. - « 1°. Expresso censetur invocare, « seu convenire et pactum facere cum daemone, qui, vel verbis daemonem invocat, vel saltē facto aliiquid usurpat, « per quod scit aut putat daemonem cooperari.

« 2°. Is vero tacite paciscitur, qui vanis et naturaliter improportionatis utitur ad aliiquid cognoscendum vel efficiendum. Neque requiritur ut daemon aliquando pactus sit, se ad talis vani medii adhibitionem concursurum; eo enim ipso, quo quis vanitatibus iis utitur, daemon se immiscet, licet praeter intentionem utentis sit eum invocare: ut docent Suarez, Lessius et Sanchez¹⁰.

« 3°. Non excusatur a peccato, qui utendo talibus rebus, de quibus constat esse naturaliter improportionatas, protestatur se nullum cum daemone commercium intendere: quia re ipsa facit contra suam protestationem. Cum enim nec Deus nec angeli boni talibus se miscant, daemon implicite iis invocatur; ut, praeter citatos, docent Laymann et Bonacina¹¹.

« 4°. Neque is excusatur, qui talia media utilia credit propter experientias: quia has daemon procurat, ut homines paulatim illaqueat, et ad similia usurpanda inducat. — Vide Sanchez¹². — [Cum Viva¹³].

Quaeres: quid sentiendum de *virga bifurcata*, vocata *divinatoria*, cuius con-

Quotuplex sit expressa invocatione.

Quotuplex sit tacita.

Expressa semper lethalis.

Tacita, quandoque venialis.

¹ Tr. 21, cap. 11, n. 29 et 30. — ² Lib. 4, tr. 10, cap. 3, n. 2. — ³ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 1 et seqq. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, dub. 5. — ⁵ Lib. 4, cap. 2, a qu. 5. — ⁶ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 4, 5, 9, 20 et seqq. — ⁷ Lib. 4, tr. 10, cap. 3, n. 4, sub III. — ⁸ Sanchez., Decal., lib. 2, cap. 38, n. 19 et 21. — ⁹ Less., lib. 2, cap. 43, n. 53. — ¹⁰ Suar., de Relig., tr. 8, lib. 2, cap. 10, n. 6; et cap. 18, n. 25. — ¹¹ Cajetan., in 2° 2°, qu. 95, art. 6, v. f.; qu. 96, art. 3; et Sum., v. Superstition II. — ¹² De 1° Praec. Decal., lib. 4,

6. - ^a Victoria, Sum., de Confess., n. 176, haec dumtaxat scribit: « Aliquae circumstantiae mutantes speciem non sunt necessario confitenda, quando gravitas circumstantiae est parva. Sicut divinare per terram est al-

terius speciei quam divinare per aquam; et tamen sufficit quod dicat: accuso me quod feci superstitiones usque ad peccatum mortale».

8. - ^a Apud Viva, de Praec. Decal., qu. 5, opinionem istam reperi nequivi.

Quaenam sit expressa.

Quaenam sit tacita.

Protestatio non semper excusat.

Neque finis experientiæ.

Prorsus dependere a somniis, lethale.

versione aliqui utuntur ad inveniendos thesauros in terra abditos, aquarum aut metallorum venas, transpositos agrorum limites, et praesertim fures ac homicidas?

Usum hujus virgae aliqui doctores medici, et etiam theologi, conati sunt naturalem probare et innocentem. — Sed merito eum reprobat Continuator Tournely¹ cum Patre Malebranche, Patre Lebrun et aliis. Ratio 1^a. Quia, si talis virga naturaliter in manu hominis moveatur ac volvitur, intentio nihil conferre potest ad motum; virga tamen remansit immota in manibus eorum, qui protestati sunt nolle aliiquid superstitionis: de quo Pater Lebrun plura exempla refert; moveri contra coepit in manibus aliorum, qui nullam praemiserunt protestationem. — Ratio 2^a. Lapis constitutus pro limite agri nihil differt in materia ab alio lapide; ergo impossibile est, ut naturaliter virga moveatur erga primum lapidem, et non erga secundum. — Ratio 3^a. Quod agit physice nequit dirigi ab intentione hominis ad agendum vel non; sed positum in iisdem circumstantiis, eodem modo agit: at virga divinatoria moveatur juxta mentem ferentis, ita ut si ille quaerit metalla, non aquam, virga non moveatur cum inventit aquam, sed tantum si inventit metalla; et sic contra. Patet igitur, talem motum non posse esse naturale.

« 5°. Si quis ab astris, somniis, similibus ita dependeat, ut omnes pene actiones suas et vitam juxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare docent Lessius, Suarez, Sanchez². [Idem, Salmant.³ cum Navarro⁴, Trullench et Palao].

¹ De Peccat., part. 1, cap. 3, art. 1, v. *Hac occasione*. Cfr. Institutiones de Relig., part. 3, cap. 2, vers. *Quaeres quid*. — *Malebranche*, Epistole ad P. Lebrun, apud eundem. Storia critica delle pratiche superstiziose, tom. 3. — *Lebrun*, Storia critica delle pratiche superstiziose, tom. 3, pag. 101 et seqq. (edit. Mantuana, 1745). — *Lebrun*, loc. cit., p. 115 et seqq. — *Less.*, lib. 2, cap. 43, n. 54. — *Suar.*, de Relig., tr. 8, lib. 2, cap. 13, n. 25. — ³ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 31 et 22. — ⁴ Tr. 21, cap. 11, n. 64. — *Trull.*, Decal., lib. 1, cap. 10, dub. 8, n. 9. — *Fat.*, tr. 17, disp. 1, punct. 5, n. 7. — *Cajetan.*, v. *Somniorum observatio*.

⁵ V. *Somnium*. — ⁶ Loc. cit., n. 25. — ⁷ Tr. 21, cap. 11, n. 64. — ⁸ Tr. 21, cap. 11, n. 60. — ⁹ S. Thom., 2° 2°, qu. 95, art. 6. — ¹⁰ S. Gregor. *Nys*, de hominis Opificio, cap. 13; ap. Migne, Patrol, graeco-lat., tom. 44, col. 171. — *Suar.*, de Relig., tr. 8, lib. 2, cap. 13, n. 19. — *Less.*, lib. 2, cap. 43, n. 50. — ¹¹ Tr. 21, cap. 11, n. 66. — *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 3, n. 6. — *Less.*, loc. cit., n. 52. — ¹² Tr. 5, de Relig., dist. 2, qu. 3, n. 22. — ¹³ Loc. cit., n. 61. — *Suar.*, loc. cit., n. 25. — *Less.*, loc. cit., n. 52. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 52. — *Pal.*, tr. 17, disp. 1, punct. 5, n. 6. — ¹⁴ Tr. 2, cap. 9, n. 19.

Quando sit veniale.

Credere somniis, quando licitum.

Quando mortale.

Quando veniale.

In dubio an sint a Deo, illicitum.

Regula discernendi.

⁵ Navarrus, *Man.*, cap. 11, n. 33, dicit mortaliter peccare eum, « qui propter ea quae somniavit, omittit facere aliiquid ad salutem

« 6°. Ex talium observatione semel atque iterum aliiquid omittere, ad quod alioqui sub mortali non teneris, veniale tantum esse censem Cajetanus et Armillia⁴; ut et subinde timere leviter, ne ita sit, aut veniat quod portendunt: ut notat Suarez⁵. — [Idem dicunt Salmant.⁶].

9. - Quaeritur: *an divinare futura per somnia semper sit illicitum?*

Respondet: Si somnia sint certo vel probabilius a Deo, possimus, imo tenemur eis credere; cum Deus promiserit aliquando per somnia loqui, ut Num. XII, 6: *Per somnum loquar ad illum*. Ita Salmant.⁷ cum S. Thoma, S. Gregorio Nyseno, Suarez, Lessio, etc. — E converso, grave peccatum esset credere somniis diabolis, ut in can. *Episcopi, caus. 26*, qu. 5; Salmant.⁸ cum Laymann, Lessio, etc. — Quandoque tamen potest homo rudis excusari a mortali, ratione simplitatis, vel quia solum tenuiter credit eisdem; ut bene advertunt Anacletus⁹ et Busenbaum (mox infra).

Quid in dubio, *an somnia sint a Deo vel daemone?*

Resp. Si non constet certo vel probabilius somnia esse a Deo, non licet eis credere. Ita Salmant.¹⁰ cum Suarez, Lessio, Sanchez, Palao, etc., ac Sporer¹¹, ex communi. Ratio, quia Deus, cum immittit somnia, simul etiam reddit hominem certum vel fere certum, quod ab ipso immittantur. — Pro regula autem discernendi, an somnia sint a daemone, observandum, an somnium impellat ad opus bonum, vel malum, aut presumptuosum. Item, an post somnium homo se sentiat perturbatum, et minus

animae necessarium, vel operatur aliiquid ejusdem saluti contrarium; licet, si non est tale, solum venialiter peccet».

promptum ad opera pietatis; vel alacrem et promptum: tunc enim potest prudenter censere somnum esse a Deo. Ita Elbel¹ et Anacletus², ex communi doctorum.

Ubi tacitum pacatum, saepem veniale.

Sed valde periculo sum.

Coniecturae naturales licitae.

Astrologia naturalis licita.

« 7°. Communiter et ut plurimum, in « similibus, in quibus tacitum tantum est « pactum, venialiter tantum peccari, do- « cent consequenter doctores supra citati, « et mox citandi: quia communiter fere « aliquid istorum intervenit, quae a mor- « tali excusare dicunt, ut v. gr. quod fides « integra non adhibeatur. Sanchez³, Cajetanus⁴, Armilla, etc. — Recte tamen « notat Delrio, esse semper rem valde « periculosam, juxta illa suas actiones « dirigere, etiam non credendo. Vide San- « chez⁵.

10. — 8°. « *Licita* est 1°. *Physiognomia*, « quae ex vultu, dispositione et habitu- « dine corporis et membrorum; 2°. *Chi-romantia*, si ex lineis et partibus ma- « num consideret temperiem corporis, « imo etiam animi propensiones et affe- « ctus probabiliter conjectet ». [Idem, Sal- « mant. ⁶ cum Azor, Bonacina, Sanchez]. « — 3°. Item divinatio, quae ex *somniis* « conjectat hominis complexionem; et hinc « affectiones animi diurnas. — 4°. Item illa, « qua ex avium, piscium aliorumque anima- « lium voce, motu aliisque actionibus, natu- « rales aliqui effectus praenuntiantur, fu- « turi ut plurimum; v. gr. serenitas, plu- « via, etc. — 5°. *Astrologia naturalis*, quae « effectus corporeos et naturales, ut ven- « tos, eclipses, fertilitatem, salubritatem, « morbos et similia praedicit, quae ad me- « dicinam vel agriculturam conducunt; « imo etiam, cum ex punto nativitatis

¹ De 1° Praec., n. 491. — ² Loc. cit., n. 23. — ³ Loc. cit., n. 21. — ⁴ V. *Supersticio II*. — *Armilla*, v. *Supersticio*, n. 3. — *Delrio*, lib. 4, cap. 2, qu. 7, sect. 4, concl. 3. — ⁵ Loc. cit., n. 21. — ⁶ Tr. 21, cap. 11, n. 73 et seqq.; *Azor*, part. 1, lib. 9, cap. 16. — *Bonac.*, disp. 3, de 1° Praec., Decal., qu. 5, punct. 3, n. 11. — *Sanch.*, loc. cit., n. 44 et 47. —

10. — a) Sanchez, loc. cit., cap. 38, n. 34; Salas, in 1am 2ae, tr. 5, disp. 2, sect. 3, n. 36, non loquuntur de eo qui de *particulari* per- sona illa futura contingentia praedicit; et a Salmant. citantur solum pro ea parte, qua dicunt in universum mortale esse conjecturaliter praedicere eventus fortuitos et futura contingentia.

b) Palau doctrinae expositae contrarius est, in quantum scilicet, tr. 17, disp. 1, punct. 4,

« sive horoscopo, probabiliter praedicit « complexionem corporis et affectiones « animi. Quia hae divinationes omnes na- « turales sunt, et mediis proportionatis « utuntur. — Lessius⁷ ».

Alia est *Astrologia naturalis*, quae conjicit pluvias, tempestates, sterilitates terrae et similia; et haec non est illicita, ut ait hic Busenbaum, cum Salmant.⁸, quamvis ut plurimum sit inutilis et incerta.

Alia est *Judiciaria*, quae ex signis in astris praedicit futura contingentia, quae pendent ex hominum voluntate. Et haec, si fiat de persona particulari, illicita est (ut dicunt Salmant.⁹ cum Trullench, Sanchez¹⁰, Salas¹¹, etc.; contra Palaum¹², et alios apud ipsum); etiamsi, non ut certo, sed ut conjecturaliter seu probabiliter fiat: ex constit. Sixti V., anni 1586, ubi damnantur etiam illi, qui id non certo affirmare audent, aut protestantur. — Licitam autem esse censem, si fiat in generali, puta, si praenuntientur bella, seditiones, etc. Ita Salmant.¹³ ex S. Thoma, qui¹⁴ sic loquitur: *Plures hominum sequuntur passiones..., ad quas cooperari possunt corpora coelestia. Pauci autem sunt sapientes qui hujusmodi passionibus resistant. Et ideo astrologi, ut in pluribus, vera possunt praedicere, et maxime in communi, non autem in speciali.*

Quæritur inde: an licet astrologia, quae praedicit ex horoscopo et punto nativitatis inclinationes, temperamenta alicujus.

Distingue: Si praedicit ut certa, certo illicita est, cum omnia sint incerta. Ita

Horoscopum facere quandoque illicitum.

⁷ Lib. 2, cap. 43, dub. 6, n. 32 et seqq.; et dub. 7, n. 45. — ⁸ Tr. 21, cap. 11, n. 35. — ⁹ Loc. cit., n. 46. — *Trull.*, Decal., lib. 1, cap. 10, dub. 4, n. 2. — *Sixtus V.*, constit. *Cœli et terræ creator*, 5 Januar. 1586, § 8, in Bulliar. Rom. Maiardi. — ¹⁰ Loc. cit., num. 48 et 49. — ¹¹ 1 part., qu. 115, art. 4, ad 3.

n. 8, negat, ut probabilius, conjecturalem, dubiam tenuissimamque praedictionem prohiberi a Sixto V. Attamen, n. 9, tales esse puniendos in foro externo concedit, quia saltem tamquam probabilia praedicunt, et quia prae sumuntur ea forma uti ad occultandam suam malitiam: « Quocirca (ita demum concludit Palaus) raro a culpa mortali excusari potest quaelibet ex astris conjecturalis praedictio, quantumvis dubia ».

¹ Tr. 21, cap. 11, n. 50 et 51. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 29. — *Trull.*, loc. cit., n. 8. — *Suar.*, de Relig., tr. 3, lib. 2, cap. 11, n. 8 et 12. — ² Loc. cit., n. 52. — *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 8, n. 5. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 29. — *Trull.*, Decal., lib. 1, cap. 10, dub. 4, n. 8. — ³ Loc. cit., num. 53. — *S. Thom.*, Opusc. 26, de Judic. astror. Cfr. Contra Gent., lib. 8, cap. 92. — *Suar.*, loc. cit., n. 8. — *Pal.*, tr. 17, disp. 1, punct. 4, n. 3. — *Bonac.*, disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

¹ Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 10. — ⁴ Lib. 2, cap. 43, n. 35 et 47. — ⁵ Loc. cit., n. 11. — *Suar.*, loc. cit., cap. 11, n. 13. — ⁶ Decal., lib. 2, cap. 38, n. 30, 40 et 46. — ⁷ Loc. cit., n. 69. — *Pal.*, loc. cit., punct. 7, n. 2. — *Sanch.*, loc. cit., n. 89. — *Fill.*, tr. 24, n. 128. — *Fill.*, loc. cit., n. 185. — *Sanch.*, loc. cit., n. 48. — *Fill.*, tr. 24, n. 104 et 105. — *Sanch.*, Decal., lib. 2, cap. 38, n. 35 et 37. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 3, n. 15.

Exceptio-

nes.

In electio-
nibus saecu-
laribus, iici-
tae.In eccl-
esiasticis, ve-
titiae.Non tamen
sub nullita-
te.

Exceptio-

« etiam, si plures mortem meriti sint,
« nec expedit omnes puniri, sorte defi-
« niri potest, quis ex iis sit occidens.
— Dixi, *plerumque*: tum quia in elec-
tionibus ecclesiasticis sunt illicitae, ut
« Laymann¹ et Bonacina; tum quia officia
« saecularia non sorte, sed secundum per-
« sonarum aptitudinem sunt dividenda:
« etsi inter plures aequi apertos et dignos,
« sorte agi possit. — Vide Lessium².

Sortes in electionibus ad officia *saecu-
laria* licitae sunt, modo sint inter dignos.
— Sporer³ cum S. Thoma⁴, Sanchez et
communi.

Quoad vero officia vel beneficia eccl-
esiastica, vetantur⁵. — *An autem talis elec-
tio sit nulla?* Affirmant Panormitanus
et Villalobos apud Salmant.⁶ Negant ta-
men Salmant.⁷ cum Suarez, Sanchez,
Laymann⁸, etc. Et quidem probabilius;
quia nullibi talis electio sancitur invalida.
Excipitur tamen sola electio praelati ha-
bentis jurisdictionem, ex cap. *Quia pro-
pter, de elect.*

An liceat usus sortium *in decidendis
litibus circa officia aut beneficia ecclesias-
tica?*

Affirmant Laymann⁹, Lessius¹⁰, Hostiensis¹¹, Abbas¹², etc., apud Salmant.¹³. Negant vero Felinus, Francus, et Sal-

¹ Lib. 4, tr. 10, cap. 3, n. 9. — *Bonac.*, loc. cit., n. 18, v. *Quinta*. — ² Lib. 2, cap. 43, n. 58. — ³ Tr. 2, cap. 9, n. 21. — ⁴ 2^a 2°, qu. 95, art. 8. — *Sanch.*, loc. cit., n. 58 et 67. — ⁵ Cap. *Ecclesia vestra* 3, de sortileg. — *Panorm.*, in cap. *Ecclesia*, de sortileg., n. 5. — *Villal.*, part. 2, tr. 38, diff. 5, n. 5. — ⁶ Tr. 21, cap. 11, n. 91. — ⁷ Loc. cit., n. 92. — *Suar.*, de Relig., tr. 3, lib. 2, cap. 12, n. 9 et 10. — *Sanch.*, loc. cit., cap. 38, n. 83. — ⁸ Loc. cit., n. 85. — *Felin.*, in cap. *Capitulum*, de rescript., n. 21. — *Francus*, in cap.

¹¹ — ¹² Laymann, lib. 4, tr. 10, cap. 3, n. 9, rescindendam esse dicit electionem eo modo factam: « imo jure ipso irrita est, saltem ea electio per sortes, quae est ad pastore officium, ad dignitatem ».

¹³ Laymann, loc. cit., n. 8, v. *Denique*, concedit in his litibus decidendis sortium usum, « tamen cum Ordinarii collatoris consensu ».

¹⁴ Lessius, lib. 2, cap. 43, n. 58, dubitanter loquitur: « Fortasse tamen, inquit, ad li- tem beneficiariam, quando ratio commodior iniri non potest, terminandam, sortes non es- sent improbandae ».

mant. ⁹ cum Suarez, Sanchez, etc. Et <sup>In lite bene-
ficiaria, illi-
citate.</sup> quidem verius: nam ex cap. *Ecclesia, de
sortileg.*, universe prohibetur electio ec-
clesiastica per sortes. In casu nostro, ta-
lis electio alterutrius ex litigantibus jam

fieret per sortem, saltem completie. — Hoc tamen licere dicunt Salmant.¹⁰, si haec electio fieret auctoritate judicis¹¹: quia tum vitatur periculum vitiosi ingressus, cum judex, habendo jurisdictionem

ad collationem, legitimum titulum con-
ferat.

Ultimo notandum est ex Salmant.¹² cum S. Thoma, Suarez, Palao, etc., quod sors divinatoria¹³ etiam a Deo exspectetur, tunc tantum licita est, quando 1°. Adsit urgens necessitas salutis. 2°. Di-
vina non convertantur ad terrena negotia. 3°. Non mittatur sors in quibuscumque electionibus ecclesiasticis, quae fieri debent instinctu Spiritus Sancti. — Hinc, raro licitam esse dicunt Salmant.¹⁴

¹³ Potest excusari a superstitione, « qui modo illico futura se velle divi-
nare ostendit joci causa. Ratio, quia « non est actus superstitionis nec affe-
ctatio cognitionis Deo propriae, sed tan-
tum vanitas aliqua. — Suarez et San-
chez, Reginaldus¹⁵. [Cum Salmant.¹⁶. Modo credit illa esse falsa].

unic., de eo qui mittitur in possessionem, in 6°, num. 9. — ¹⁰ Loc. cit., num. 86. — *Suar.*, loc. cit., num. 12 et seqq. — *Sanch.*, loc. cit., num. 79. — ¹¹ Loc. cit., num. 87. — ¹² Tract. 21, cap. 11, n. 95. — *S. Thom.*, 2^a 2°, qu. 95, art. 8. — *Suar.*, de Relig., tr. 3, lib. 2, cap. 12, a num. 18. — *Pal.*, tr. 17, disp. 1, punct. 6, num. 10 et 11. — ¹³ Loc. cit., num. 95. — *Suar.*, loc. cit., cap. 9, num. 11. — *Sanch.*, De-
cal, lib. 2, cap. 38, num. 20. — ¹⁴ Lib. 17, num. 170. — ¹⁵ Loc. cit., num. 83.

¹⁶ *Laymann*, in cap. *Licet causam, de
probata*, n. 20, idipsum concedit, casu quo ambo litigantes ad sortis judicium provocaverint. — Idemque tenet Abbas, in dict. cap., n. 37, addens id fieri tantum posse in quaestione juris, secus vero in questione facti, ut v. gr. quis dicatur possessor.

¹⁷ Idemque cum Salmant. dicunt Suarez et Sanchez supra citati.

¹⁸ Seu potius, *consultoria*, quae scilicet versatur circa ea quae agere debemus, ut ipsi Salmant. dicunt. Insuper, auctores laudati praeter assignatas, conditionem aliam adhuc addunt, nempe: ut « debita reverentia fiat ».

Nisi fiant
a judge.Quid sit
idololatria.Quotuplex
sit.Vana ob-
servantia,
quid.

12. — *Resp. I^o*. Ea est, quando tribui-
tur honor creaturae, sicut Deo. S. Tho-
mas¹. — Id vero fit, ut docet Lessius²,
« non tantum sacrificio, sed etiam quovis
signo honoris, quo quis creaturae, tam-
quam Deo, se submittere intendit; v. gr.
genuflexione, suffitu, detectione capitis
ad statuam Jovis ».

13. — *Resp. II°*. Idololatria est duplex:
« Alia *materialis*, sive simulata, ut cum
quis sine interno affectu, ex metu mor-
tis, cultum idolo exhibet. — Alia for-
malis ac propria: eaque, vel perfecta,
ut cum quis adorat idolum, quod ex in-
fidelitate putat esse Deum; vel imper-
fecta, cum quis, vel ex odio Dei, vel ex
affectu aliquid a daemone aliave crea-

tura obtinendi, ipsi quasi Deo cultum
defert. — Laymann, ex S. Augustino⁴
et S. Thoma⁵.

« Unde resolvit:

« 1°. Idololatria aliquando conjungitur
cum infidelitate vel haeresi, cum scili-
cet creatura adorata in intellectu habe-
tur pro Deo; aliquando non.

Est grave
peccatum.

« 2°. Idololatria, etiam materialis et
facta, est grave et mortale peccatum:
« quia est saltem mendacium perniciosum
et contra religionem; saepe etiam contra
confessionem fidei externam. — San-
chez⁶, Azor⁷.

« 3°. Idololatria imperfecta, ob malitiam
voluntatis, est peccatum gravius quam
perfecta. — Vide Laymann⁸, Sanchez⁹.

DUBIUM IV.

Quid et quotuplex sit vana Observantia, et unde colligatur.

14. *Quae est vana observantia, et quotuplex*. — 15. *An sit culpa gravis*. — 16. *Quomodo cognosci potest*. — 17. *Resolutio casuum*. — 18. *An detur, et licita sit virtus in iis qui vocantur salvatores*. — 19. *An arcendi, qui faciunt mira supernatura*. — 20. *Quid in dubio presumendum*. — 21. *An liceant ensalmi*. — 22. *An detur fasciatio naturalis*.

14. — *Resp. I^o*. Ea est superstitione, qua « medio aliquo improportionato, et a Deo non instituto, procuratur aliquis effectus, v. gr. sanitas, scientia, etc. S. Thomas⁴, Bonacina et alii. — Differt autem a divinatione, quod haec tantum ordinetur ad occultorum cognitionem; illa vero ad effectum externum. Convenit cum eadem, quod utraque nitatur pacto daemone, eique tribuat perfectionem pro-

priam Dei. Unde quae de divinatione dicta sunt, proportionaliter huic accomodari debent.

« *Resp. II°*. Dividitur 1° sicut divina-
tio, in eam quae ex pacto expresso cum
daemone, et in eam quae ex implicito
pacto procedit.

« *Dividitur communiter in quatuor spe-
cies*: — *Prima* dicitur *Arts notoria*, quae
inspectione certarum figurarum, vel

Ars noto-
ria.

¹ 2^a 2°, qu. 94, art. 1. — ² Lib. 2, cap. 43, n. 9. — *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 2, n. 5. — ³ Lib. 4, tr. 10, cap. 2, n. 5. —

⁴ 2^a 2°, qu. 96, art. 1 et seqq. — *Bonac.*, disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 4, n. 3.

13. — ⁵ Laymann non allegat S. Augusti-
num nec S. Thomam, nisi pro sententia quae
damnat simulatam idololatriam; quod quidem
habent S. Augustinus, *Civit. Dei*, lib. 6,
cap. 10, i. f.; ap. Migne, Patrol. lat., tom. 41,
col. 190; et S. Thomas, 2^a 2°, qu. 94, art. 2,
corp.; et art. 3, ad 1.

⁶ Sanchez, lib. 2, cap. 37, n. 21; Azor,

part. 1, lib. 9, cap. 11, quaer. 2, tenent quidem
doctrinam hic a Busenbaum expositam; sed
ipse Busenbaum addit istiusmodi materialem
idololatriam saepe esse contra confessionem
fidei externam.

⁷ Sanchez, loc. cit., n. 21, non asserit im-
perfectam idololatriam gravius esse peccatum
quam perfectam.

Magia.

Observatio even-tuum.

Observatio sanitatum.

Est peccatum mortale.

Unde excusari pos-sit.

Quomo-do digno-scatur.

« certo aliquo jejunio, oratione, etc., utitur ad scientiam repente ac sine labore acquirendam; ut faciunt Anabaptistae. — *Secunda* dicitur *Magia* (quod nomen alioqui generale est), quae versatur circa corpora varie immutanda, aliasque effectus miro. — *Tertia* est *Observatio eventuum*, qua ex consideratione aliujus eventus conjicitur quid sit futurum: ut v. gr., si ex eo quod casu occurrat vulpes, canis aut cadaver, certa imminere credat, et inde actiones suas moderetur. — *Quarta* dicitur *Observatio sanitatum*, cum adhibentur quaedam signa, orationes, certus numerus crucium, sacra verba, etc., velut necessaria et efficacia ad pellendos morbos. Idem est de gestatione reliquiarum cum vana circumstantia, v. gr. in tali capsula, tot diebus, cum tali herba, etc. — Sanchez¹, Filliuccius².

15. — « Resp. III°. Vana observantia, sicut divinatio, est peccatum mortale ex genere suo. Ratio est, tum quia trahit honorem divinum creaturae experitando ab ea quod a solo Deo experitari debet; tum quia nititur pacto cum daemone. Lessius, Bonacina³ et alii. — Nec potest excusari a mortali ex partite materiae: quia simpliciter et in omni materia, usurpatur cognitio aut virtus Dei propria.

« Aliunde tamen fieri posse, ut non sit mortale, docent autores supra citati (Dub. II, Resp. III): 1° ratione ignorantiae, si pactum sit implicitum tantum; 2° si non adhibeatur fides, licet timeatur ita esse, vel futurum. — Vide dicta de divinatione [n. 9] « casu 7, et Lessium⁴ ».

16. — « Resp. IV°. Vana observantia cognosci potest: 1°. Ex insufficientia causae adhibitae ad effectum; si nimis nec habeat naturalem virtutem, nec de supernaturali legitime constet. — 2°. Ex adjunctione falsae vel vanae circumstantiae; ut v. gr., si flagellatio fieri debeat certa hora, numero, manu, flagro serico; si nomina adhibeantur ignota, vel cha-

« racteres peregrini, verba falsa, vel apocrypha, v. gr. Christum habuisse febres vel spasmum, etc. Item, si ponatur vis in modo scribendi, v. gr. Evangelium S. Joannis, a virgine, oriente sole, etc. — 3°. Si effectus statim evanescat, etc. — Delrio⁵, Sanchez⁶.

« Ex dictis resolves:

17. — « 1°. *Superstitiosum* est: 1°. Sumere aliquam potionem vel bolum, vel quidvis aliud usurpare, ad scientiam aliquam subito acquirendam. — 2°. Gestare amuleta, ligaturas et involucra, falsis characteribus consignata, contra vulnera vel subitam mortem, ne possint laedi, vel ne sanguis effluat, vel ad ciliandam invisibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumenta et maleficia. — 3°. Ex casu fortuito conjugere eventu, v. gr. sibi aliquid boni vel mali eventurum: ut si mane egrediens pedem offendat, ideoque domum regrediatur, timens aliquid infausti. — 4°. Dies aliquos habere, tamquam fastos, alias vero infaustos; ideoque negotium omittere, v. gr. die Veneris nolle ungues praescindere. — 5°. Feminarum carminaticum benedictiones et preces ad morbum depellendum adhibere. — 6°. Projicere statuam alicujus Sancti in flumen, ut pluat. — 7°. Si putentur Missae non prodesse defunctis, nisi legantur septem, cum septem certi coloris candelis et septem eleemosynis. — 8°. Si unguento armario, quo gladius inungitur, absens curetur. — 9°. Si certo festo, v. gr. S. Joannis, certae adhibeantur orationes, vel festo S. Mathiae hederae folia aquis imponantur, ut cognoscatur cui debeant nubere. — 10°. Si quibusdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa et infallibilis vis, v. gr. evadendi ab hoste, expellendi morbos, non moriendi sine via confessione, non incidendi in infundum, etc. Aliud tamen est, ea per orationes petere ac sperare — Delrio⁷, Suarez⁸, Lessius⁹, Sanchez¹⁰, Filliucci¹¹.

Casus va-nae obser-vantiae.

¹ Decal., lib. 2, cap. 40, n. 11. — ² Tr. 24, n. 157. — Less., lib. 2, cap. 43, num. 62, 64 et 66. — ³ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 4, n. 23. — ⁴ Loc. cit., n. 66 et 53. — ⁵ Lib. 2, qu. 5; et qu. 8, v. Porro praestigatorii.

⁶ Loc. cit., n. 9 et 43. — ⁷ Lib. 3, part. 2, qu. 4, sect. 6 et 7. — ⁸ De Relig., tr. 3, lib. 2, cap. 15. — ⁹ Lib. 2, cap. 43, n. 63 et 65. — ¹⁰ Decal., lib. 2, cap. 40, n. 14, 15, 26, 29, 34 et seqq. — ¹¹ Tr. 24, n. 150.

Casus non superstitio-si.

« 2°. *Superstitiosum non est*: 1°. Observare lunam aut tempora aptiora colligendis herbis (v. gr. die S. Joannis Baptiste), purgandis corporibus, caedendis arboribus, etc. — 2°. Verba sacrae Scripturae, vel reliquias gestare ad Dei tantum honorem, et sine dictis vanitatibus. — 3°. Circa templum alicujus certi Sancti ter jumentum circumducere; die alicujus certi Sancti, equis venam secare, etc.: si scilicet haec fiant, ut major devotio excitetur, et effectus Sanctorum meritis adscribatur. Aliud tamen esset, si putarentur tales circumstantiae infallibilis, aut plane necessariae, aut per se efficaces. Vide Navarrum¹. Addit Laymann ex Cajetano, si homines rudes bona fide, et ex devotione, aliquem ritum ab Ecclesia non receptum observent, aliquando in sua simplicitate relinquendos; cum difficulter abducantur ab eo, quod bona fide a suis majoribus acceperunt. — 4°. Nec damnandae quaedam devotiones, quas vocant novendiales (v. gr. novem, vel ad exemplum S. Gregorii, triginta vel alium certum numerum sacrorum celebrare, cum certo numero et magnitudine candelarum, et similia): si fiant in memoriam alicujus mysterii, v. gr. novem mensium, quibus Christus fuit in utero, vel quinque vulnerum, etc. Esset tamen superstitionis, credere eas preces non prodesse in majore vel minore numero. — 5°. Multi excusant etiam eos, qui sanant morsus a rabido cane, quod putent illos ad hoc habere

¹ Man., cap. 11, a. n. 35. — Laym., lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 5. — Cajetan., in 2° 2°, qu. 96, art. 4. — ² Man., cap. 11, n. 36. — Sanch., Decal., lib. 2, cap. 40, n. 17, 27, 32, 33, 37, 40, 41 et 47. — Laym., lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 4 et 5. — ³ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 4, n. 13 et seqq., et n. 20. — ⁴ Tr. 21, cap. 11, n. 113. — ⁵ Ap. Salmant., loc. cit., n. 114. — ⁶ Loc. cit., n. 115 et 116. — Delrio,

« gratiam gratis datam: et sic tenet Namvarrus². Vide Sanchez, Laymann, Bonacina³.

18. — Questio est: *an detur, et sit licita virtus (vocata magia naturalis) in aliquibus, vocatis Salvatores⁴, qui medentur quibusdam morbis signo crucis, aut verbis sacris, aut initiatione?*

Affirmant Azor⁵ et alii, apud Salmant.⁶, et dicunt dari hanc virtutem naturalem. Alii⁷ dicunt, non dari talem virtutem, neque naturalem, neque gratis datam. — Salmant.⁸ tamen cum Delrio, Navarro, Villalobos, Trullench, Palao, Hurtado⁹ et aliis; item Sanchez¹⁰, Suarez¹¹ et Lessius¹² probabiliter dicunt, dari in aliquibus hanc virtutem, sicuti notum est reges Gallos sanare strumas (ut agnoscat S. Thomas cum Bonifacio VIII¹³), et reges Hispanos sanare scrophias. Hanc virtutem tamen ajunt non esse naturalem (etsi hoc aliquibus gravibus DD. satis probable videtur): nam alias omnes homines ejusdem temperamenti eamdem virtutem haberent; sed esse gratis datum a Deo ad bonum publicum, iuxta Apostolum, I, Cor. XII, 9: *Alii gratia sanitatum, etc.*

Hic autem notandum illud quod inventatur in *Martyrologio Romano* adnotatum sub die 5 Martii, de miraculosa sanatione a morsibus serpentium eorum, qui credentes, januam templi S. Phocae martyris, invocata ipsius intercessione, attigerint: *Antiochiae (verba Martyrologii), natatis S. Phocae martyris, qui post multas, quas pro nomine Redemptoris passus est*

Quidam habent vir-tutem sa-nandi.

Est gratia gratis data.

Miraculum S. Phocae.

18. — a) *Vel etiam Salvatores.*

b) Azor, part. I, lib. 9, cap. 25, quer. 2, concedit quidem licitum esse usum talis virtutis; negat tamen esse virtutem naturalem, et ait esse donum gratis a Deo datum aliquibus hominibus aut familiis.

c) Thomas Hurtadus male adducitur a Salmant.; nam ipse in suis *Resolut. moral.*, tr. 5, cap. 4, resol. 28, n. 279 et seqq., probat virtutem hanc naturalem esse posse; et solum n. 287, asserit posse a Deo gratis dari, in-

quiens: « Licet non sit omnino certum hanc gratiam esse ordinis naturae, secutam ad constellationem et individuationem; ceterum negare non possumus, quod aliquibus hominibus possit Deus in Ecclesia sua concedere gratiam gratis datum ad sanandum specialem morbum ».

d) Bonifacius VIII, in bulla canonizationis S. Ludovici, *Gloria laus*, 11 Aug. 1297, § 26, hoc tribuit miraculo a sancto rege parato.

injurias, qualiter de antiquo illo serpente triumphaverit, hodie quoque populis eo miraculo declaratur, quod si quispiam a serpente morsus fuerit, ut januam basilice martyris credens attigerit, confessim evacuata virtute veneni sanatur.

Quaedam
virtutes su-
perstitio-
sae.

19. - Bene vero advertunt iidem Salmant., arcendos esse, qui carbones contrectant; qui halitu fornacem tepefaciunt vel hominem occidunt; qui madidi vino, sanant; qui, adstante alio salvatore, virtutem amittunt; qui talem virtutem ab alio discunt; qui dicit talem habere virtutem, quia natus est die festa Parasceves, vel quia est septimus filius (sed in isto, Viva dicit posse dari aliquam virtutem naturalem); qui certis verbis utitur, quibus credit inesse virtutem, cum gratia confertur personae, non autem verbis et signis. — Ita Salmant.¹ cum Suarez, Sanchez, Delrio, Palao, Hurtado², etc.

In dubio
praesumen-
da causa na-
turalis.

20. - Advertunt etiam, quod in dubio praesumendum est aliquis effectus potius provenire a causa naturali, quam a superstitione. Ita Sporer³ cum S. Augustino⁴, Sanchez, Laymann, Elbel⁵, Croix⁶, et Salmant.⁷ cum S. Thoma⁸, qui docet⁹: *Ubi non apparent manifesta indicia de malitia alicujus, debemus eum ut bonum habere, in meliore partem interpretando, quod dubium est.* Recte tamen consultunt auctores citati, tunc praemitti protestationem nolendi effectum, si aliqua superstitione subsit. — Si vero certo probabiliter constet, rem nullam habere vim naturalem ad aliquem effectum, in dubio cen-

Quando-
praesumen-
da causa
diabolica.

Salmant., tr. 21, cap. 11, n. 117. — *Viva*, Decal., qu. 5, art. 3, n. 6. — ¹ Loc. cit., n. 117 et 118. — *Suay*, de Relig., tr. 3, lib. 2, cap. 15, n. 25 et seqq. — *Sanct.*, Decal., lib. 2, cap. 40, n. 47. — *Delrio*, lib. 1, cap. 3, qu. 4, concl. 3, v. *Dico* 4. — *Pal.*, tr. 17, disp. 1, punct. 10, n. 14 et 15. — ² Tr. 2, cap. 9, n. 31. — *Sanct.*, loc. cit., n. 44. — *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 6. — ³ De 1° Praec., n. 501. —

19. — ^{a)} Thomas Hurtadus omnibus dictis consentit, excepto quod negat loc. cit., n. 285, suspectos fieri ex eo quod nimis indulgent vino, vel quod dicant hanc credendi virtutem calore vini juvari; si enim naturalis est, potest hanc dispositionem requirere, ut vivacior ad operandum existat. Secus vero esse dicit, si ipsi virtute divina sanare contendant.

20. — ^{a)} S. Augustinus probationem propositionis hujus, potius quam ipsam propositionem habet; siquidem, de Civit. Dei, lib. 14,

setur potius provenire a daemone quam a Deo, cum divina promissio de illo non habeatur; ut docent Sanchez⁷ cum Germonio¹⁰, et Sporer⁸ cum S. Thoma⁹.

An autem liceat usus pulveris sympathici?

Respondet Elbel¹⁰, doctores satis communiter negare: quia incredibile videtur, qualitates hujus pulveris in distans habere vim operandi. Unde Elbel censem, hujusmodi usum non facile approbandum; ait tamen, in casu urgenti permitte posse, modo vulneratus non nimium distet v. gr. ultra 300 passus, et modo protestatio praemittatur. Ratio, quia probabile est dari *actionem in distans*. — Caeterum, valde probabiliter mihi videtur hoc esse licitum, si talis pulvis non in magna distantia applicetur. Ducor ex iis quae dicit celeber philosophus Purchotius¹¹, ubi sic ait: *Pulvis vitrioli calcinati, qui sympatheticus appellatur, in sanguinem e vulnere recens emissum injectus, ipsi vulneri aliquot passibus remoto mederi, ac sanguinem sistere observatur. Id vero aliter fieri non concipitur, quam per profluvium substantiale, sive per spiritus vitrioli, qui calentibus adhuc sanguinis particulis admixti, ad vulnus, unde expressus est sanguis, ferruntur, et tamquam cunei quidam, aperitos meatus, quibus effluit sanguis, penitus obstruunt.*

Ungere autem in distans gladium adhuc calentem sanguine vulnerati, superstitionem esse ait Croix¹² cum Burghaber, et asserit commune. Sed ex eadem ra-

⁴ Lib. 3, part. 1, n. 28. — ⁵ Tr. 21, cap. 11, n. 112. — ⁶ 2° 2°, qu. 60, art. 4. — ⁷ Loc. cit., n. 44. — ⁸ Loc. cit., n. 33. — ⁹ 2° 2°, qu. 96, art. 2. — ¹⁰ De 1° Praec., n. 516. — ¹¹ Elbel, de 1° Praec., n. 516. — ¹² Institut philos., tom. 2, part. 1, physic, sect. 5, cap. 11, v. *Primo enim*. — ¹³ Lib. 3, part. 1, num. 29, cas. 21. — *Burghab.*, Centur. 3, cas. 19.

cap. 24, n. 2, memorat quaedam mirabilia; sed addit ea quandoque viribus naturalibus facta fuisse.

b) S. Thomas hic in genere quaerit: «Utrum dubia sint in meliore partem interpretanda».

c) Gersonii auctoritas adducitur a Sanchez pro sola probatione; et re quidem vera Gersonius, *Opusc. de Absolutione sacram.*, v. *Ultierius ad illud*, negat virtutem supernaturalem quibuscumque rebus esse tribuendam, «nisi hoc trahi possit ex Scriptura sacra vel

Pulvis
sympathicus
non fa-
cile per-
mitte-
ndus.

Quando-
sit licitus.

Unctio
gladii in di-
stans.

Adhibere
signa cru-
cis, etc.

Colligere
herbas cer-
tis diebus.

Circumdu-
cere equos
per tempa-
sanctorum.

Virtus rei
naturalis
cognita su-
perstitione.

tione, ut supra, probabiliter id etiam permittit Sporer¹. — Adhuc enim in dubio an effectus proveniat a causa naturali, jam diximus, ex communissima DD., superstitionem non esse illum procurare, saltem protestatione praemissa.

Quando autem adhibentur aliqua signa crucis vel tot *Pater*, etc., in dubio an adsit ibi aliqua superstitione, Lessius² ea permittit, praemissa expressa protestatione. — Consentunt Sporer³ et Tamburinius⁴, si urgeat notabilis necessitas.

Damnat vero Sporer⁵ cum communis tamquam superstitionem regulariter, certis festis, horis, etc., herbas aut fructus colligere: nisi circumstantia temporis conferat ad herbarum virtutem, ut in vere, aequinoctio, etc. — Damnat etiam Sporer⁶, circumducere equos per tempora sanctorum: nisi exspectetur effectus per merita illorum. Unde ait quod ubi adsit hujusmodi consuetudo, ipsa est abroganda; at si non possit sine offensa populi auferri, saltem ipse docendus est, quo animo id faciendum.

«⁷ Non est illicitum uti virtute rei «naturalis, quae per superstitionem cognita est: modo ejus observatio aut operatio non pendeat ab ope daemonis. «Ratio est, quia, licet illa cognitio male parta sit, peccatum tamen transit, neque virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit. — Vide Sanchez⁸, Bo-«nacina⁹, Laymann¹⁰».

¹ Tr. 2, cap. 9, n. 32, sub iv. — ² Lib. 2, cap. 44, n. 46. — ³ Loc. cit., n. 34, sub iii. — ⁴ Decal., lib. 2, cap. 6, § 1, n. 72. — ⁵ Loc. cit., n. 82. — ⁶ Loc. cit., n. 28, sub iv. — ⁷ Decal., lib. 2, cap. 41, n. 1; et cap. 42, n. 20. Cf. de Matrim., lib. 7, disp. 96, n. 4. — ⁸ Disp. 8, de 1° Praec., qu. 5, art. 4. — ⁹ Loc. cit., n. 130. — ¹⁰ 1° p., qu. 117, art. 3, ad 2. — ¹¹ Loc. cit., n. 138. — ¹² Loc. cit., n. 135.

revelatione divina; et oppositum credere habet quamdam speciem superstitionis».

d) Laymann, lib. 4, tr. 10, cap. 4, non tractat de hoc casu, quidquid dicat Busenbaum.

21. — ^{a)} Navarrus, *Man.*, cap. 11, n. 36, de his ita scribit: «Mulieres utentes quibusdam signis et benedictionibus sine superstitione et vanitate, licitis orationibus et exorcismis, obtestantes per passionem Christi, et alia hujusmodi, non peccant mortaliter. Verumtamen horum usus debet illis merito interdicti, quoniam saepissime multa vana et superstitionis intermissione, nisi alias sint personae honestae et prudentes, de quarum vita bona habeatur in populo existimatio; nisi ex hoc aliae sim-

21. — Quid de ensalmis? — Ensalmus dicitur, quia communiter ex verbis psalmorum componitur, et ordinatur ad morbos sanandos. — Si ensalmus est invocativus, scilicet petens salutem a Deo, quin credatur infallibiliter effectus, licitus est. Secus, si sit constitutus, scilicet, si ei tribuatur virtus infallibilis. Ita Salmant.⁹ cum Navarro¹⁰, Azor, Bonacina, S. Antonino¹¹, Suarez.

Sane autem illicitum est ensalmus (dicit S. Thomas¹⁰), si in eo invocetur indirecte daemon, aut nomen inusitatum angelorum, vel si in eo falsa aut vana misseantur, vel adhibeatur certus modus scribendi, proferendi, etc.

22. — An detur *naturalis fascinationis*? Datur fascinatio naturalis. Affirmant Salmant.¹¹ cum S. Thoma¹², qui dicit: *Oculi autem inficiunt aerem continuum, usque ad determinatum spatium.* Hinc dicunt Salmant.¹³, quod talis, qui in se experitur hanc pestiferam qualitatem, tenetur abstinere a nimio consortio hominum non necessario, vel oculos declinare. — Dicunt vero Salmant.¹⁴, contra Azor¹⁵, superstitionem esse fascinationem vulgarem quae a vulgo creditur, scilicet, quod aspicientes inido animo noceant; et ideo tamquam superstitione vetanda esse oscilla, seu turpicula, quae contra fascinationes imponuntur. Sed si adhibentur adversus fascinationem naturalis, ut supra, nescio cur illa sint tam rigorose damnanda; unde enim certo ap-

punct. 4, n. 6. — ⁹ Tr. 21, cap. 11, n. 124 et seq. — ¹⁰ Asor, part. 1, lib. 9, cap. 26, quer. 7. — ¹¹ Bonac., loc. cit., n. 15. — ¹² Suar., de Relig., tr. 3, lib. 2, cap. 15, n. 26 et 27. — ¹³ 2° 2°, qu. 96, art. 4. — ¹⁴ Loc. cit., n. 130. — ¹⁵ 1° p., qu. 117, art. 3, ad 2. — ¹⁶ Loc. cit., n. 138. — ¹⁷ Loc. cit., n. 135.

plices personae ansam arriperent ad quidam simile faciendum». — Et pariter S. Antoninus, part. 2, tit. 12, cap. 1, § 11: «Colligere tamen medicinalem herbam, inquit, cum Symbolo vel Oratione dominica ex devotione, sine alia superstitione, et ea uti, non reprobatur».

22. — ^{a)} Azor, part. 1, lib. 9, cap. 25, quer. 1, concedit fascinationis vim naturalem esse posse; et subdit: «Scio medicos aliquos asseverare pugnaciter nullas esse fascinationes; sed tantum vulgi opinione eas credi... Saepe, fateor, nullae sunt fascinationes, sed daemonum malignitate subito vel aer inficitur, aut hominis vel belluae corpus aliqua ex parte maculatur et laeditur».

paret quod dicta oscilla nullam natura-
liter virtutem habeant ad illud mali-
gnum effluvium medendum? Consentit
mihi Sporer¹, qui (ut supra retulimus)
accidit, in dubio prudenti, an res applicanda

habeat vim naturalem, quod licite po-
test adhiberi: cum communissima DD.,
ex S. Augustino^b. Tanto magis, quia
communiter eis certa fides non praes-
tatur^c.

DUBIUM V.

Quid sit Maleficium, et quomodo possit tolli.

23. *Quid et quotuplex maleficium.* — 24. *Quae remedia liceat adhibere contra maleficium.*
— 25. *An liceat petere a malefico parato, ut tollat maleficium cum alio. Et an in*
dubio, num sciat modum licitum solvendi. — 26. *Quid de strigibus.* — 27. *Quam excommunicationem incurvant malefici.* — 28. *Quomodo confessarius se gerere debeat*
cum magis et maleficiis.

Maleficium,
quid.
23. — « Resp. I^o. Maleficium est vis no-
cendi aliis, ex pacto et cooperatione
daemonis. Differt a magia, quod haec
intendat facere mira; illud autem diri-
gatur ad nocendum. — Toletus², Fil-
liuccius³.

¹ Tr. 2, cap. 9, n. 31. — ² Lib. 4, cap. 16, n. 3. —

« Resp. II°. Maleficium aliud dicitur Quotuplex.
« amatorium, seu *philtum*, cuius usus
« est ad carnalem amorem vel odium
« excitandum, daemone hominis phanta-
« siam commovente, nihil tamen agente
« in voluntatem. Unde patet, si maleficio

³ Tr. 24, n. 181.

^b) De S. Augustino, cfr. nota a ad n. 20
supra.

^c) Pernecessarium erit hic aliqua addere
ex clarissimo Marc, de Magnetismo, Hypnoti-
smo et Spiritismo.

I^o. De MAGNETISMO.

1°. Magnetismus nomen habet a quodam
fluxu magnetico, seu fluido nerveo, qui meare
supponitur e corpore magnetizantis in cor-
pus magnetizati, ope variorum gestuum, vel
etiam solius praesentiae, imo et solius volun-
tatis magnetizantis. — Ex quo oritur, in tri-
plici gradu: 1) Status *somni magnetici*, quem
nec maximus fragor, nec ferri ignisve ulla
vehementia discutere valet. 2) Status *som-
nambulismi*, in quo patiens, licet omni sen-
suus usu destitutus, videt tamen, audit, lo-
quitur, et respondet ad omnia de quibus in-
terrogatur. 3) *Luciditas* tanta oculorum et
mentis, ut magnetizatus, etiam rufus et illi-
teratus, possit perspicere intima sui alienique
corporis arcana, arduissimas solvere quae-
stiones de arte medica vel physiologia, vel-
atis oculis scripta legere, dictaque et facta ab
auditu et visu remotissima fideliter enarrare.

2°. Congregatio S. OFFICII de his interro-
gata, die 28 Julii 1847 respondit: « Remoto
omni errore, sortilegio, explicita aut impli-
cita daemonis invocatione, usus magnetismi,
nempe merus actus adhibendi media physica,
aliunde licita, non est moraliter vetitus: dum
modo non tendant ad finem illicitum, aut quo-
modolibet pravum. Applicatio autem princi-
piorum et mediorum pure physicorum ad res
et effectus vere supernaturales, ut physice

explicitur, non est nisi deceptio *omnino il-
licita et haereticalis*».

Decretum autem ejusdem Congregationis
(4 Aug. 1856), magnetismi usus ea praesertim
ratione reprobatus est, quia « somnambulismi
et clarae intuitionis, uti vocant, praestigiis,
mulierculae illae, gesticulationibus non sem-
per verecundis abreptae, se invisibilia qua-
que conspicere effutiunt, ac de ipsa religione
sermones instituere, animas mortuorum evo-
care, responsa accipere, ignota ac longinqua
detegere, aliaque id genus superstitionis exer-
cere, ausu temerario praesumunt». — Ex quibus
concludere licet:

1°. Magnetismus IN ABSTRACTO, seu in
primo gradu spectatus, quatenus est merus
actus adhibendi media physica, aliunde licita,
ad effectus mere physicos producendos, se-
cluso omni superstitionis animo et immorali-
tatis periculo, non est per se prohibitus. Et
sic *tolerari* posset.

2°. Magnetismus spectatus IN CONCRETO,
seu prout vulgo usurpat, est *illicitus*, tum
ratione FINIS ob quem solet exerceri: fit enim
ad occulta detegenda, ad effectus praeternat-
urales obtinendos: quod est novum divina-
tionis genus; tum ratione MODI: exercetur
enim communiter a viris in mulieres, a
medicis junioribus in juniores pueras. Porro,
magnetismi lex est, ut inter agentem et pa-
cientem summa existat sympathia, ac saepe
vesanus amor cum effraena ad venerea pro-
pensione, ac motibus turpissimis. Durante
somno magnetico, persona magnetizata non
est sui juris, sed tota manet in potestate ma-

habet vim naturalem, quod licite po-
test adhiberi: cum communissima DD.,
ex S. Augustino^b. Tanto magis, quia
communiter eis certa fides non praes-
tatur^c.

Remedia
maleficii li-
cita.

« sic infecti labantur, eos vere peccare;
« quia libertas non aufertur. — Aliud di-
« citur *veneficum*, quo alicui personae
« vel ejus bonis damnum infertur. — Fil-
« liuccius¹, Azor^a ».

24. — « Resp. III°. Contra maleficia uti
« licet:

« 1°. Remediis petitis ex medicina. » —
[Plures enim herbae, ut ruta, salvia, etc.,
contra maleficia naturaliter prosunt: quia

¹ Tr. 24 (cap. 8, quaer. 1), n. 182. — ² Tr. 21, cap. 11,

virtute naturali corrugant pravos humores, ope daemonis commotos. Non vero
licet uti virga lupi, pulvere asperso corpori, etc., et similibus, quae naturaliter
conferre nequeant ad sedandos humores.

— Vide Salmant.².

« 2°. Exorcismis et sacramentis Eccle-
« siae, peregrinationibus, invocationibus
« sanctorum, etc.

« 3°. Destructione signorum, per quae

n. 143 et seqq.

gnetizantis, qui animae et corporis facultati-
bus potest abuti, easque ad pessima quaque
flectere. — Nec desunt alia pericula, nempe
mortis, dementiae, possessionis, imo ipsius
mortis, ut experientia constat.

Ergo, in praxi, nisi constet haec omnia
longe fieri, usus magnetismi (seu Mesmerismi)
non est permittendus.

II°. De HYPNOTISMO.

1°. Hypnotismus, recentior magnetismi
forma, sic definiri potest: Ars producendi
sommum nervosum, quo hypnotizatus ad hyp-
notizatoris arbitrium et nutum accommodatus
res plane singulares et portentosas efficit. In
earum vero causa assignanda, ipsi hypnotismi
asseclae maxima implicant haesitatione. Id
generatim admitti posse videtur: quosdam
effectus tum quoad substantiam, tum quoad
modum, procedere ex causa naturali, cum
viribus naturae respondeant; quosdam oriri
ex causa dubia, cum de hujus naturali vir-
te non constet; quosdam vero provenire a
causa praeternaturali, cum vires naturae certo
praetergrediantur. Quibus notatis, dicimus:

2°. Hypnotismus est regulariter illicitus.
— Etenim 1) *frequenter est pertimescenda*
fraus diabolica, cum tales habeantur effec-
tus, quos causa naturalis producere non val-
let, v. g. ignota lingua loqui, occulta et di-
stantia patefacere, etc. Quae diaboli interven-
tio, praeter intentionem agentis saepe evenit,
atque eo magis debet timeri, quod plures ope
hypnotismi detrahere miraculis fidemque la-
befactare student. — 2) *Adversatur commu-
niter honestati morum*. Hypnotizatus enim
ita suam libertatem amittit, ut ad omnes hyp-
notizatoris voluntates, qualescumque illae sint,
necessario sese accommodet, ejusque jussa
non solum in hypnosi, sed etiam in vigilia
et eo tempore quod assignatum fuit, exsequatur.
Jamvero nefas est homini abdicare se li-
bero arbitrio quod, non secus ac ipsa vita,
ad honeste vivendum a Deo datum est. Hyp-
notismus igitur, sive agens quis sit, sive pa-
tiens, morum honestati adversatur. — Adde
hypnotismum communiter a viris in feminas
ita exerceri, ut turpissime passiones vesanusque
amor inde vehementer inflammantur. — 3) *No-
cet plerumque sanitati*, ut complures medici

hypnotizatores experti et confessi sunt, neque
hoc periculum, si vel ipsi medici hypnoti-
zandi munus suscipiant, excluditur.

3°. Diximus hypnotismum esse *regulari-
ter illicitum*; nam, ex quorundam opinione,
non foret damnandus casu (si dari possit) quo
descripta incommoda non haberet annexa, et
gravis ratio ejus usum suaderet, v. g. si ner-
vorum infirmitas, ordinariis remediis frustra
adhibitis, eo depelli prudenter, medici judi-
cio, speraretur. — Quo excepto casu, nun-
quam licet, ne joci quidem causa, hypnotismi
facere experimenta vel eis assistere, quia ni-
mia inde mentis et corporis pericula oriuntur.

III°. De SPIRITISMO.

1°. Spiritismus a magnetismo, veluti pro-
les a suo parente, procreatus est, et a tertio
ejus gradu vix differt. — In principio visae
sunt *mensae* in gyrum versari, dum extre-
mis circumstantium digitis connexis tange-
rentur. Mox spiritus ad propositas quaestio-
nes respondebant, quodam numero *ictuum*
accommodato ordini alphabeticu litterarum.
Spiritus percussores postea, *graphide* ad pe-
dem mensae alligata, responsa scribebant. —
Ex hinc, ab anno 1852 oracula citius fundunt,
manu utentes *mediorum* seu personarum,
quae sunt tamquam intermedia inter spiritus
et eos qui cum spiritibus, v. g. cum anima
patris vel matris, communicare volunt.

2°. Haec spirituum consultatio est *proرسus
illicita*, utpote vera divinatio. Impium sane
et blasphemum foret asserere, bonos spiritus
intervenire (et Deum permittere ut interve-
niant) puerilibus hominum ludis, eorum vanae
voluntati obtemperare, et stultae curiosi-
tati satisfacere. Id solus facit diabolus, deci-
piendi et perdendi homines causa. Quinimo,
haec supersticio est alis pejor; subvertit enim
dogmata catholica, praesertim dogma de in-
fernali aeternitate. — Quapropter S. OFFICIJM,
2 Aprilis 1864, omnia hac de re *scripta* gra-
vissime proscrispsit.

Nefas quoque est consultationi spirituum
interesse, etiam sola *curiositatis causa*; pro-
pterea quod nunquam licet animum in re
evidenter mala relaxare.

23. — a) Azor de philtis tantummodo lo-
quitur, part. 1, lib. 9, cap. 26, quaer. 1, quo-

« daemon nocet; absque tamen alio maleficio. Navarrus, et communiter alii ». [Est commune etiam apud Salmant.¹].

« 4°. Si maleficus lito modo potest maleficium tollere, licet eum ad id accersere, rogare, imo etiam pecunia inducere, vel verberibus aut tormentis cogere (non tamen interficere, si nolit). Lugo, Diana². Idque, etiamsi constet eum id facturum per novum maleficium; sicut ex causa licet ab usurario petere mutuum ad usuram. Ratio est, quia, cum habeam jus petendi quod ab illo recte praestari potest, et est indiferens, imputabitur illius malitiae, si id male faciat ». — [Ita Salmant.³ cum Palao, Suarez, etc., contra Cajetanum]. Vide Sanchez⁴, Filliuccium⁵, Lessium⁶, contra Delrio.

« 5°. Licet etiam contrarium signum positivum apponere, ex se tamen honestum: v. gr., si daemon esset pactus cum malefico, se tamdiu nociturum, quamdiu maleficiatus se cruce non sognaret, aut lavaret corpus (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, v. gr. ut tamdiu duret, quamdiu manet aliqua ligatura aut res aliqua certo loco defossa), licebit illi se signare, lavare, etc. Suarez, Lessius⁷. [Ita etiam Elbel⁸, Sal-

Navar., Man., cap. 11, n. 29. — ¹ Tr. 21, cap. 11, n. 158. — *Lugo*, de Just. et Jure, disp. 10, n. 162. — ² Part. 8, tr. 7, resol. 53. — ³ Loc. cit., n. 154. — *Pal.*, tr. 17, disp. 1, punct. 12, n. 4. — *Suar.*, de Relig., tr. 8, lib. 2, cap. 18, n. 9 et 10. — *Cajetan.*, Opusc. tom. 2, tr. 12. — ⁴ De Matrim., lib. 7, disp. 95, n. 11 et 12. — ⁵ Tr. 24, n. 192. — ⁶ Lib. 2, cap. 44, n. 46. — *Delrio*, lib. 6, cap. 2, sect. 1, qu. 2, v. Dico 4, v. f. — *Suar.*, loc. cit., cap. 17, n. 16. — ⁷ Loc. cit., n. 45. — ⁸ Confer. 17, n. 532, 535 et seqq. — ⁹ Tr. 21, cap. 11, n. 161. — *Sanct.*,

mant.⁹, Sanchez, Palaus, Trullench, etc.]. « Ratio est, quia non est intentio positiva recuperandi sanitatem eo medio, sed tantum tollendi signum, et dissolvendi pactum cum daemone. — Unde ulterius patet, licere repercutere sagam quae te tetigit; ea enim repercutta solet noxa cessare: ut habet Lessius¹⁰ et Sanchez¹¹.

« 6°. Si maleficus non potest tollere maleficium, nisi per novum, non licet eum ad id inducere; quia id esset inducere ad peccatum, et actui intrinsece malo cooperari. — Suarez¹², Sanchez¹³, Lessius¹⁴, etc.

« 7°. Si dubitetur an possit sine maleficio novo tollere, non licet ab eo petere; ut habet Laymann¹⁵, ex Sanchez et Suarez: quia est periculum peccandi. — Facilius autem praesumi potest, eum qui signa posuit, posse ea sine novo maleficio destruere, quam eum qui non posuit. Unde si hic suam operam offerat, prius erit examinandus de modo solvendi. Vide Laymann¹⁶, Bonacina¹⁷.

25. — Quaeritur 1°. *An liceat petere a maleficio parato, ut maleficium cum alio maleficio tollat?*

Affirmant Angelus et Aureolus¹⁸, apud Salmant.¹⁹; sicut dicunt etiam licere ad

Remedia illicita.

Petitio maleficium contra maleficium illicitum.

propriam utilitatem petere sacramenta a sacerdote sacrilego. — Sed tenenda est negativa sententia cum Lessio¹, et Salmant.² cum S. Thoma et pluribus. Ratio, quia sacerdos sacrilegus potest ministrare sacramenta non sacrilege. Sed maleficus nequit confidere maleficium sine daemonis cooperatione: quod est intrinsece malum. Nec officit, illum esse ad id paratum; juxta dicta *Lib. II*, n. 47.

Quaeritur 2°. *Utrum liceat petere a mago solutionem maleficium, in dubio an sciat vel ne, modum licitum solvendi?*

Certum est licere, si constet quod magus modum licitum non ignorat, etiamsi ille modo illicito sit usurus; quia id suae malitiae imputatur. Ita communiter, cum Busenbaum (ut supra, n. 24, ad 4), Salmant.³, et Sporer⁴ cum Laymann, Sanchez et Lessio. — Idem dicunt Tamburinius⁵, Sporer⁶, Viva⁷ cum Sanchez⁸, Trullench⁹, Filliuccio¹⁰, et Elbel¹¹ cum Suarez¹² et Sayro¹³, licere, si sit certo probabile, quod maleficus sciat modum licitum.

Sed quid, *in dubio negativo?* — Censem Tamburinius⁹, et non reprobant Viva⁹, quod aliquando etiam liceat petere; quia non raro praesumitur ex communiter contingentibus, maleficos modum licitum non ignorare. — Sed contradicit sententia communis, quam tenent Sanchez¹⁰, Lessius¹¹,

Illicitum si dubitatur de medio.

¹ Lib. 2, cap. 44, n. 35. — ² Loc. cit., n. 147. — *S. Thom.*, in 4, dist. 34, art. 3, ad 3. — ³ Loc. cit., n. 151 et seqq. — ⁴ Tr. 2, cap. 9, n. 43. — *Laym.*, loc. cit., n. 9. — ⁵ *Sanct.*, Decal., lib. 2, cap. 41, n. 7. — *Suar.*, de Relig., tr. 3, lib. 2, cap. 18, n. 9. — ⁶ Lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 9. — ⁷ *Dico III*. — ⁸ Disp. 3, de 1° Praec. Decal., qu. 5, punct. 5, n. 7 et seqq. — *Angel.*, v. Superstitione, n. 18. — ⁹ Tr. 21, cap. 11, n. 146.

posito. Primum enim semper peccatum est et illicitum. Secundum vero potest illicitum esse, et sic est in proposito; si inducam maleficium ad pactizandum cum daemone ad maleficium destructionem, non video quod fiat sine gravi peccato; quapropter consulere maleficium, cum hoc modo inducatur ad exercitum actus peccati, omnino puto quod sit illicitum».

¹⁰ Sporer, loc. cit., n. 42, videtur ita tenere, in quantum scilicet excipit dumtaxat casum, quo certo vel probabiliter constet maleficium absque alio novo maleficio solvi non posse, vel dubitetur an solvi possit absque

Viva¹², Salmant.¹³ cum Palao, Laymann, etc. Ratio, quia praesumendum, quod magi non sciant nisi modos illicitos.

Caeterum, si in aliquo casu habeatur justa presumptio, quod maleficus sciat modum licitum solvendi maleficium, puta per ablationem signi, satis probabilis videtur opinio Tamburini; cui tunc non obstaret sententia communis opposita: nam (ut ait Tamburinius) DD. contrarii loquuntur, quando dubium aliter non possit deponi. — Advertunt autem cum Busenbaum Sporer¹⁴, Viva¹⁵, et Elbel¹⁶ cum Laymann, Lessio¹⁷ et Delrio, facilius praesumendum, quod sciat solvere maleficium modo licto is qui signa posuit, illa auferrendo, quam aliis qui non posuit.

26. — Hic notandum est, communem esse sententiam cum Salmant.¹⁷, Suarez, Lessio, Delrio, Palao, Sanchez, etc., adesse striges, quae ope daemonis asportantur de loco in locum corporaliter. Nec obstat can. Episcopi, caus. 26, quaest. 5, ubi prohibetur sub poena excommunicationis, fidem praebere talibus anicularum nenii; nam ibi prohibetur asserere simul, quod ambulent cum Herodiade vel dea Diana. — Vide Elbel¹⁸, qui asserit cum Delrio et aliis contrariam opinionem (quam tenerunt Lutherus, Melanchton, et quidam catholici, nempe, hoc evenire per meram illusionem et vim phantasiae) esse valde

Nisi adsit justa presumptio.

Striges a sportatae de loco in locum.

¹² Lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 9. — *Tambur.*, Decal., lib. 2, cap. 6, § 2, n. 10. — ¹³ Tr. 2, cap. 9, n. 42. — ¹⁴ De Praec. Decal., qu. 5, art. 5, n. 3. — ¹⁵ Confer. 17, n. 533. — *Laym.*, lib. 4, tr. 10, cap. 4, n. 9. — ¹⁶ *Delrio*, lib. 6, cap. 2, sect. 1, qu. 2, v. *Dico* 4. — ¹⁷ Tr. 21, cap. 11, n. 171 et 172. — *Suar.*, de Relig., tr. 3, lib. 2, cap. 16, n. 24. — *Less.*, lib. 2, cap. 44, n. 15. — *Delrio*, lib. 2, qu. 16, v. *Secunda opinio*. — *Pal.*, tr. 17, disp. 1, punct. 12, n. 2. — *Laym.*, v. *De translatione corporali*.

rum virtutem dicit a daemone provenire, quod iste spiritus et humores varie commovere potest, et rerum imagines memoriae impressas permiscere. Quod autem vere peccant illi qui maleficio sic infecti in peccatum labuntur, conclusio est ipsius Busenbaum.

24. — ^a) Sanchez, de Matrim., lib. 7, disp. 95 et 96, non loquitur de sagae repercussione.

^b) Lessius, quamvis id disertis verbis non habeat, illum tamen a fortiori ita tenere ex hoc liquet, quod, lib. 2, cap. 44, n. 46, haec scribit: « Fas non est a mago petere ut maleficium dissolvat, si dubitas an absque novo maleficio id possit; quia id de quo dubium est, an sine peccato fieri possit, sicut absolute non est faciendum, ita nec absolute ab alio petendum ut faciat ».

25. — ^a) Aureolus citatur quidem a Salmant. (sicut et ab ipso Sanchez) pro hac affirmativa sententia; ipse vero magis videtur adhaerere negativa sententiae, quia, in 4, dist. 34, qu. un., art. 2, ita scribit: « Posito quod maleficium non inveniatur, numquid consulendus esset maleficus de loco ubi esset. Dicunt quidam quod sic; et ratio est, quia, licet inducere ad peccatum sit malum, tamen uti peccato alterius in bonum est quandoque illicitum... Sic dicunt quod si ille velit facere suum maleficium, dato quod peccet faciendo, ego tamen, si utor illo in bonum alterius, puta in evasionem mortis, non videtur peccatum. — Non puto quod hoc sit recte dictum: secus enim est de illo qui inducit ad actum, et securus de illo qui utitur alio existente in actu jam

novo maleficio. — Eodemque modo loquuntur Sanchez, Decal., lib. 2, cap. 41, n. 12 et 13; Trullench, lib. 1, cap. 10, dub. 13, n. 7; Suarez, de Relig., tr. 3, lib. 2, cap. 18, n. 9.

^c) Filliuccius, tr. 24, n. 192, dicit licitem esse dissolutionem maleficium petere, a mago « qui novit etiam modo licto solvere ».

^d) Sayrus, quamvis ab Elbel citatur, hoc tamen, in Clavi, lib. 4, cap. 6, n. 26 et 27, praetermittit.

^e) Lessius, citatur utique ab Elbel pro hac sententia; sed ipse, loc. cit., n. 46, eam non habet.

perniciosam Ecclesiae; quia conductit ad eximendas hujusmodi lamias a poenis ipsis indictis: quod gravis damni est christianae reipublicae.

27. - Malefici autem incurunt excommunicationem ex can. *Si quis ariolos*, [caus. 26, qu. 5]. Hanc autem Salmant.¹ cum Tabiena et Delrio^{a)}, tenent esse latae sententiae; cum in dicto capite dicatur: *Anathema sit*. — At Suarez, Sanchez, Azor^{b)}, Lessius, etc., apud Salmant.², tenent esse ferendae sententiae. Et dicunt^{c)}, quod verba *anathema sit*, in materia fidei significant haereticum jam ab Ecclesia praecisum; sed in aliis materiis significant separationem tantum faciendam.

Incurrunt etiam excommunicationem bullae *Coenae*, si in iis conjungatur haeresis; vel (ut dicunt Salmant.) vehemens suspicio illius, nempe quando ineunt pactum expressum cum daemone, vel quando miscent res sacras, vel diabolum adorant, vel consulunt de iis quae ipse cognoscere nequit^{d)}. Ita Salmant.³ cum Suarez, Azor, etc. — Sed haec intelligenda, quando adsit error fidei in intellectu; ut ait Sporer⁴. Nam alias non datur haeresis formalis, etiamsi quis expresse exterius fidem neget; ut certum est cum Busenbaum (ut supra, de praecepto Fidei Lib. II, n. 19, ad 1). Et sine haeresi formalis, excommunicatione bullae minime incurritur; ut certum est apud Laymann.

28. - « Quaeres: *Quomodo confessatio agendum cum divinatioribus, magis, etc?* »

« Resp. I^o. *Examinandi* sunt, praeter quam de variis superstitionibus: 1°. Quo fine tali superstitioni se addixerint; v. gr.

^{a)} Loc. cit., n. 201. - *Tabiena*, v. *Excommunicatio V*, cas. 4, n. 1. - *Suar.*, loc. cit., cap. 19, n. 3. - *Sanch.*, *Decal.*, lib. 2, cap. 38, n. 91. - *Less.*, lib. 2, cap. 48, n. 29. - ^{b)} Loc. cit., n. 200. - *Salmant.*, loc. cit., n. 203. - ^{c)} Loc. cit., n. 203. - *Suar.*, loc. cit., cap. 19, n. 10. - *Azor*, part. 1, lib. 9, cap. 26, qu. 3 et qu. 4. - ^{d)} Tr. 2, cap. 9, n. 47. - *Laym.*, lib. 2, tr. 1, cap. 14, n. 1. - *Suar.*, de Relig., tr. 3, *Fall.*, loc. cit.

27. - ^{a)} Delrio, lib. 4, cap. 2, qu. 7, sect. 4, dicit latam esse in clericos excommunicationem propter conatum praedicendi futura auguriis vel sortibus.

^{b)} Azor, part. 1, lib. 9, cap. 26, qu. 3, negat quidem latam esse contra istiusmodi maleficos excommunicationem ex can. *Si quis ari-*

« an ratione vehementis passionis, tristiae, vindictae, avaritiae, aut sanctitatis nomen conciliandi: quae esset sacramenta hypocrisis. — 2°. De apostasia, idololatria et haeresi. Abnegant enim Christum et Deum; renuntiant sacramentis; habent daemonem pro Deo vel sancto: nec damnatum putant aut miserum, et consequenter illius assecelas non esse damnandos. — 3°. De blasphemis in Deum et sanctos; de sacrilegiis: abutuntur enim rebus sacris, ut aqua benedicta, Eucharistia, etc. — 4°. De luxuria et commixtione cum daemone. — 5°. De damnis proximo illatis. — Suarez, Sanchez, Filiuccius, Bonacina⁵.

« Resp. II°. *Monendi* sunt, eos teneri: 1°. Pactum expressum, si quod habent cum daemone, aut commercium abjurare et dissolvere. — 2°. Libros suos, schedas, ligaturas aliaque instrumenta artis comburere. — 3°. Comburere chirographum, si habent. Si vero solus daemon id habeat, non necessario cogendus est ut reddat: quia pactum sufficienter dissolvitur per poenitentiam. — 4°. Damna illata resarcire: ad quod proinde etiam tenetur fiscus (ubi veneficorum bona confiscantur); uti et haeredes, si ad eos bona devenant. — Laymann⁶, Suarez⁷, Sanchez⁸, Filiuccius, etc.

De quibus
monendi.

« Resp. III°. A parochis moneri, et a confessariis examinari circa hoc praeceptum potissimum debent: 1°. *Opiliones*, qui variis dediti esse solent observationibus, ut gregem suum a lupis, vel scabie, vel aliis incommodis tueantur. —

Quinam
de supersti-
tione ex-
aminandi.

los; sed addit eam latam esse contra eosdem ex quadam Joannis XXII constitutione.

^{c)} Scilicet Salmantenses.

^{d)} Ubi vehemens tantum haeresis suspicio adest, non incurritur per se excommunicatione nisi in foro externo, et reus ab inquisitoribus puniri potest, ut notant citati auctores.

« 2°. *Fabri ferrarii*, qui circa equos sannados utuntur verbis vel ex psalmis vel ex oratione Dominica desumptis. — 3°. *Rustici*, qui ad sananda pecora, inanibus et superstitionis observationibus utuntur vel recurrent ad peritos talium vulnerandi; nunquam aqua, igne vel subita morte perituri».